

ЛЕГІТИМАЦІЯ ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОСТІ

Майніна М. С.,

аспірант кафедри політичних наук

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена аналізу впливу євроскептиків на роботу Європейського парламенту. У ході дослідження з'ясовано причини посилення симпатій до євроскептиків в Європі. Також визначено сфери діяльності Європейського Союзу, на які євроскептики зможуть впливати у разі збільшення представництва в Європарламенті за результатами виборів у травні 2019 р.

Статья посвящена анализу влияния евроскептиков на работу Европейского парламента. Выявлены причины роста симпатий к евроскептикам в Европе, а также определены сферы деятельности Евросоюза, на которые они смогут влиять, увеличив свое представительство в Европарламенте по результатам выборов в мае 2019 г.

The article is devoted to the analysis of the influence of Eurosceptics in the European Parliament. The author finds out the reasons for strengthening the sympathy for Eurosceptics in Europe. Defines areas of European Union's activity, which Eurosceptics can influence, increasing their representation in the European Parliament after the May 2019 elections.

Ключові слова: євроскептики, євроскептицизм, Європейський Союз, Європарламент.

Постановка проблеми. Ще нещодавно більшість держав світу керувалися тим, що глобалізація та міжнародна кооперація – це незворотній процес, здатний якісно покращити рівень життя. На фоні цього пошквлювалися інтеграційні процеси, поступово стиралися кордони та покращувалося міждержавне співробітництво. Європейський Союз замислювався як зразок об'єднання благополуччя та добробуту. Це мав бути приклад демократії, економічної безпеки та стабільності. Держави мали працювати разом на спільне благо. Розвинена економіка та високі стандарти рівня якості життя – ось що мало бути відмітною рисою члена Євросоюзу. Проте із розширенням ЄС на Схід ці стандарти дещо змінилися. Євросоюз дедалі більше стикається із перепонами, які значно впливають не лише на розвиток об'єднання, а й взагалі ставлять питання про доцільність його подальшого функціонування в наявному форматі. Дедалі частіше піднімається питання впливу Євросоюзу на внутрішню політику держав-членів. Усе це та ряд інших факторів призвели до виникнення окремої ідеології – євроскептицизму. І якщо на початку 1980-х євроскептиками була меншість, яка не несла в собі загрози для функціонування Євросоюзу, протягом останніх років їм вдалося зміцнити свої позиції як на національному, так і загальноєвропейському рівнях. На виборах до Європарламенту 2014 року євроскептики отримали найбільшу кількість місць за всю історію свого функціонування. Підвищення електоральних симпатій до «євро-скептично» налаштованих політиків та партій на рівні держави ставлять Європі серйозний виклик напередодні виборів до Європарламенту у 2019 році.

Мета статті – визначити причини зростання симпатій до євроскептиків у Європейському Союзі, проаналізувати перспективи розвитку євроскептицизму в Європі та його спроможність не лише вплинути на роботу інститутів ЄС, а й стати рушійною силою на шляху до змін у Євросоюзі.

Євроскептицизм продовжує активно обговорюватися в науковому та експертному середовищі. Вчені тривалий час сперечалися відносно визначення терміну «євроскептицизм»: П. Таггард [4] та А. Щербяк [4] виокремлювали лише дві його сторони, а М. Копецькі [5] дійшов висновку, що це більш складне явище, яке має безліч проявів. Проблемами євроскептицизму займалися також Г. Вайнштейн [2], Л. Хуге [1] та К. Мадде [5]. Для досягнення мети, поставленої під час написання цієї статті, також проаналізовано текст Лісабонської Угоди та Угоди про асоціацію Україна – ЄС.

Окремі політики та політичні партії виступали проти створення Європейського Союзу ще з моменту обговорення проекту «Об'єднаної Європи». Наразі критика переросла в жорстку ідеологію. Критеріями до визначення форми та характеристик євроскептицизму виступають ставлення до процесу євроінтеграції, до окремих векторів розвитку ЄС та сприйняття проекту ЄС в цілому.

Батьківщиною євроскептицизму вважають Велику Британію. У 1986 р. газета Times використала цей термін для характеристики політичного курсу прем'єр-міністра М. Тетчер [1, с. 127]. Поступово євроскептицизм охопив більшість держав ЄС. Як пише Г. Вайнштейн, «вірус євроскептицизму, який спочатку сприймався винятково як «британська хвороба», уражує весь континент» [2]. Трохи згодом (у 90-х роках) цей термін почали використовувати для характеристики настроїв, пов'язаних з невдоволенням загальноєвропейською політикою [1]. Слід зазначити, що термін «євроскептицизм» – це не просто заклик до протесту існування об'єднаної Європи. У цей термін вкладається набагато більше значень та сенсів. Це може бути неприйняття якоїсь окремої програми чи ініціативи в межах об'єднання. Зважаючи на це, дослідження євроскептицизму в Європейському Союзі залишається актуальним.

П. Таггарт зосереджує увагу на тому, що євроскептицизм може бути представлений у двох вимірах: як суспільні настрої, або як партійна ідеологія [3]. Пізніше дана типологія була доопрацьована дослідником разом із А. Щербяком. Вчені виокремили два види євроскептицизму: «жорсткий» (hard) та «м'який» (soft). «Жорсткий євроскептицизм» – цілковите заперечення євроінтеграційних ідей, небажання участі у спільному проекті Європи, а також послідовне лобювання ідеї посягання інститутів ЄС на суверенітет держав, а також нехтування національними інтересами окремих держав. «М'який євроскептицизм» передбачає заперечення окремих аспектів євроінтеграції. Він може проявлятися як відстоювання національних інтересів перед інтересами Європейського Союзу (national interest Euroscepticism) або як протест щодо окремих рішень у політичній сфері чи економіці, які суттєво впливають на функціонування держави та зачіпають її суверенітет (policy Euroscepticism) [4].

Подекуди поділити політичну карту Європи на два кольори «жорсткого» та «м'якого» євроскептицизму доволі складно, це не дасть змоги показати цілісну картину політичного забарвлення євроскептицизму. Ця ідеологія має більш глибокі корені та суттєво впливає на політичний вектор розвитку окремих держав. М. Копецьки, критикуючи позицію П. Таггарта та А. Щербяка, зазначав, що категорії «жорсткий» та «м'який» євроскептицизм не окреслюють тонкої, але важливої різниці між ідеями європейської інтеграції з одного боку та Європейського Союзу як поточного втілення цих ідей – з іншого». Внаслідок цього термін «євроскептицизм» помилково приписують партіям та ідеологіям, які по суті є проєвропейськими, а також тим, які є суто антиєвропейськими» [5]. Вчений наголошує на тому, що критика партією одного з напрямів діяльності ЄС не означає її скептичне ставлення до проекту в цілому. До прикладу, Польська селянська партія, не дивлячись на критику загальної сільськогосподарської політики ЄС, оптимістично налаштована щодо майбутнього Європейського Союзу в цілому.

Дослідник вважає, що позиція відносно Європейського Союзу необов'язково має обмежуватися «сприйняттям» чи «несприйняттям». М. Копецьки наголошує, що між цими двома протилежностями є ще безліч проміжних варіантів та виділяє чотири варіанти ставлення до Європейського Союзу: «євроентузіасти» (Euroenthusiasts) – група, прибічники якої дотримуються позиції єврофіла та оптиміста ЄС. Вони підтримують загальні ідеї євроінтеграції та наголошують на тому, що вектор розвитку Євросоюзу є правильним; «євроскептики» (Eurosceptics) – група, яка знаходиться між єврооптимістами та тими, хто категорично заперечує доцільність існування ЄС. Прибічники цього напрямку підтримують євроінтеграцію, однак водночас песимістично оцінюють їх реалізацію; «європротівники» (Eurorejects) – виступають категорично проти Європейського Союзу та євроінтеграції; «європрагматики» (Europragmatists) – не підтримують та не заперечують євроінтеграції. Для прибічників цього підходу найголовніше посилення електоральної підтримки, отже, вони схильні до зміни позиції залежно від запитів суспільства на певний проект функціонування Європи [5].

Запропонована типологія підтверджує, що будь-яка ідея завжди буде мати своїх прибічників та противників, і Європейський Союз – не виняток. Наразі електоральна підтримка євроскептиків найвища за всю історію існування ЄС. Причому їх позиції продовжують міцніти як на національному рівні, так і на рівні інститутів ЄС. Одним з найбільших проривів євроскептиків був прихід до влади коаліції СИПІЗА в Греції. Пізніше хвиля євроскептицизму захлиснула і парламенти держав – засновників ЄС. На цей час євроскептики нарощують свій вплив у Франції («Національний фронт»), Італії («Ліга» та «П'ять зірок»), Німеччині («Альтернатива для Німеччини») та Іспанії («Подемос»). Свої позиції ультраправі та популістичні партії посилити у Польщі, Угорщині та Чехії. Референдуму у Великій Британії про вихід з ЄС – результат ефективної роботи прибічників антиєвропейського курсу Туманного Альбіону.

Визначити універсальні для кожного члена ЄС причини посилення симпатій до євроскептиків неможливо. Зрештою, кожна з держав, залежно від історичної ролі євроінтеграції у її розвитку, має своє ставлення до об'єднання Європи. До того ж деякі з держав мають свої особливі умови членства. Зважаючи на це, можна говорити про три групи причин, що зумовлюють загострення антиєвропейських настроїв в Євросоюзі. Решту ж необхідно розглядати локально для кожного з членів ЄС.

Першу групу складають соціально-економічні причини. Вони пов'язані зі скептичним ставленням держав із розвинутою економікою до членства в ЄС, особливо після розширення об'єднання на

Схід. Зазвичай – чим стабільніша економіка, тим радикальніше позиція євроскептиків щодо корисності Євросоюзу. Фінансово-економічна криза другої половини минулого десятиліття є показником зміни риторики держав щодо питання членства в ЄС. Вибори 2014 р. показують, що держави, чия економіка після глобальної кризи залишилася у відносно сприятливому стані (Австрія, Данія, Швеція, Великобританія, Франція) здебільшого підтримали «жорстких євроскептиків» з табору праворадикальних популістів. Держави, які найбільше постраждали від економічної кризи (Італія, Греція, Ірландія, Іспанія, Португалія), підтримали «м'яких» євроскептиків, які виступали проти соціальної несправедливості політики керівництва Євросоюзу [2]. До того ж не можна оминати увагою вплив географічного розташування на рівень економічного розвитку держави. Зазвичай європейський південь має складне економічне становище та високі показники безробіття. Схід, з огляду на свою історичну роль, прагне максимально захистити власні державні цінності і культуру. Північ відрізняється розвитком профсоюзних організацій та доволі високими економічними показниками, а Захід – власне і є осередком ідеї про спільне європейське майбутнє.

Другу групу складають внутрішньополітичні проблеми. Вони пов'язані з надмірним впливом на реалізацію державного суверенітету членів ЄС. Правила та стандарти Євросоюзу диктують суворі умови ведення внутрішньої політики. Інститути ЄС усе частіше критикують не лише внутрішні реформи, такі як адміністративна реформа в Польщі чи зміни у сфері судочинства в Румунії, а й навіть прийняття бюджету, як це було в Італії наприкінці 2018 р. Окремим питанням є міграційна політика. Європейським Союзом визначено спільний для всіх держав-членів вектор політики у цій сфері, за невиконання якого передбачено ряд покарань. Не зважаючи на все, деякі з держав нехтують дотриманням встановленого порядку. І якщо Чехії, Словаччині, Польщі та Данії лише загрожують санкції, то представники угорської партії «Фідес» можуть бути виключені зі складу Європейської народної партії.

Третю групу складають історико-культурні проблеми. Найвідчутнішими вони стали із розширенням Європейського Союзу на Схід. Дослідження показують занепокоєння громадян Болгарії, Польщі, Словаччини та Словенії проблемою збереження їх культурної та національної ідентичності. До того ж вищезгадані держави вкрай розчаровані результатами європроекту. У державах-засновниках навпаки – розчарування стосується проекту «розширення Європи». Таке менталітетне протистояння небезпечне і може посилити розкол у ЄС.

Про необхідність внесення змін до правил функціонування Євросоюзу вже давно говорять у європейському співтоваристві. Водночас небажання вдаватися до змін приносить додаткові голоси євроскептикам. *Вибори до Європарламенту стануть своєрідним зрізом суспільних настроїв в Європі.* Допоки ж можна говорити про зростання симпатій до євроскептиків на внутрішньодержавному рівні. Розподіл антиєвропейсько налаштованих сил на карті європейського континенту нерівномірний, проте чітко прослідковується формування наступних груп: держави, в яких антиєвропейські партії отримали більшість на парламентських виборах та сформували коаліцію; держави з доволі сильними позиціями євроскептиків, які не погоджуються з окремими політичними рішеннями, проте не вступають в конфлікт, і держави, більшість у парламенті яких займають єврооптимісти, які підтримують наявний у Європі порядок.

Найпалкішим прихильником антиєвропейських ідей виявилась Велика Британія. Історія членства цієї держави в ЄС доволі цікава. Одна з найавторитетніших держав європейського континенту не тільки не одразу вирішила стати одним із членів ЄС, а й тривалий час виторговувала собі специфічні умови. До того ж Британія – перша, хто випробовує на собі процедуру виходу з об'єднання. Через відсутність політико-правової моделі організації цього процесу не лише Британія, а й ЄС стикається як з політичними, так і з економічними проблемами. Тож чи стане Brexit першим кроком до переформатування ЄС чи навпаки виступить каталізатором об'єднання колективу держав-членів – наразі велике питання. Ствердно можна сказати лише те, що Brexit суттєво вплинув на бачення майбутнього Європи. Окрім Британії, вихід із Євросоюзу обговорювала не одна держава, однак тоді політичні ризики були оцінені вище за економічні, а Brexit ще й демонструє процедурну складність цього процесу.

Членство Греції в ЄС – доволі цікавий випадок. У державі вже неодноразово порушували питання про вихід з ЄС (Grexit). До цього питання підійшли досить прагматично: політичні та економічні втрати занадто сильно б вдарили по Греції, отже, залишитися у складі об'єднання для держави набагато вигідніше. Незважаючи на підтримку та поступки з боку Брюсселю, серед греків і досі популярними залишаються популістичні, антиєвропейські гасла.

Безумовно рівень прихильності до євроскептиків протягом останніх років суттєво посилювався. Порівняно з єврооптимістами їх представництво у Європарламенті (принаймні у скликанні 2014–2019 рр.) не можна вважати великим успіхом. У Європарламенті «праві» представлені двома політичними групами «Свобода та пряма демократія» та «Європа націй та свободи». Ядро антиєвропейської коаліції складають представники «Національного фронту» (Франція) на чолі з Марі

Ле-Пен, партія «Незалежного об'єднаного королівства» (Велика Британія) на чолі з Н. Фаражем, а також грецькі та угорські націоналісти. Разом вони займають трохи більше 10% посад, відповідно, їх позиція суттєво не впливає на рішення Європарламенту. Після виборів 2019 р. євроскептикам прогноують збільшення кількості зайнятих місць, адже за останні п'ять років вони значно посилили свої позиції. У травні 2018 р. на парламентських виборах в Італії перемогу одержали популісти «Ліги» чи «Руху п'яти зірок», які й сформували коаліцію. На виборах ФРН у 2017 р. третьою за чисельністю в Бундестагу стала партія «Альтернатива для Німеччини». У грудні 2015 р. в іспанський Конгрес депутатів вперше пройшла лівопопулістська партія «Подemos», яка згодом підтримала ідею незалежності Каталонії, а ультраправа партія Vox на виборах 2019 року отримала 10,3% і вперше представлена в парламенті. На польських парламентських виборах 2015 р. перемогу одержали праві євроскептики «Право та справедливість». Зважаючи на те, що в кінці 2018 року на місцевих виборах «Право та справедливість» одержали найвищу підтримку, навряд чи ситуація зміниться перед парламентськими виборами 2019 р. У Греції на дострокових парламентських виборах 2015 р. перемогу отримала коаліція СИРІЗА.

Напередодні виборів 2019 р. до Європейського парламенту Берлінський аналітичний центр «Європейська рада міжнародних відносин» провів дослідження, результати якого показали, що доля євроскептиків у Європарламенті може збільшитися до 23% – 33% [6]. І хоча євроскептики збільшать своє представництво, зовсім нечисельне протистояння з єврооптимістами може зіграти з ними злий жарт. Найпроблемнішим питанням для скептиків є слабка згуртованість, пов'язана з рядом ідеологічних проблем всередині руху. Такий відсоток місць дозволить євроскептикам сформувати меншість, яка могла б внести корективи в діяльність Європарламенту та вплинути на вектор розвитку ЄС. І хоча законодавчої спроможності євроскептиків для повного блокування роботи ЄП буде замало, вони зможуть впливати або шляхом лобювання розгляду певних питань, або ж шляхом блокування прийняття рішень Європарламентом. До того ж допоки діяльність євроскептиків знаходить лише підтримку в протестного електорату, позиція прихильників Євросоюзу не змінилася. По-перше, лідери держав-членів не змінили свою позицію навіть під впливом складного для Європи процесу виходу зі складу об'єднання Великої Британії. По-друге, Європейський парламент не є єдиним центром прийняття рішень в ЄС. Розвинена система стримувань і противаг забезпечує системність та виваженість під час прийняття політичних рішень. До прикладу, інститути ЄС співпрацюють при призначенні голови Єврокомісії. З усіх запропонованих кандидатів на цю посаду Європейська рада, яка складається з лідерів держав ЄС, обирає одного, після чого його кандидатуру затверджує Європарламент. В останньому після травневих виборів цілком ймовірно посилиться вплив євроскептиків на прийняття внутрішньо європейських рішень.

Вплив євроскептиків на діяльність Європарламенту не варто недооцінювати. Незважаючи на внутрішні протиріччя та невелику кількість представників у ЄП, вони все ж таки можуть визначати порядок денний Європи. Після виборів 2019 р. ймовірно євроскептики залишаться найменшою за кількістю депутатів силою, однак це не стане на заваді активній роботі. Збільшення кількості представників євро скептиків своєю чергою позначиться на роботі інститутів ЄС. Євроскептики зможуть впливати на формування порядку денного, гальмувати чи блокувати прийняття рішень, підписання угод та надання рекомендацій ЄП іншим інститутам Євросоюзу. Здавалося б, граючи на внутрішньому протистоянні євроскептиків, проєвропейські сили можуть вдало «управляти» ними. Усе ж таки, якщо питання стосується таких «вразливих» для євроскептиків тем, як міграція або верховенство закону та захист національних інтересів, навіть крайні праві та крайні ліві євроскептики вміють об'єднуватися. Постає питання, чим прогнозовані євроскептиками 23% – 33% місць обернуться для Євросоюзу.

Євроскептики проводять жорстку та безкомпромісну політику у питанні міграції. Тенденція доволі проста: чим сильніше в державі вплив євро скептиків, тим принциповіше позиція щодо мігрантів. Особливо це стосується мігрантів з Близького Сходу. Європарламент не приймає остаточних рішень у вирішенні питань міграції. Його повноваження винятково консультативні: на запит Європейської Ради він має надати консультативний висновок. Цей висновок не є обов'язковим для виконання, проте є обов'язковим для прийняття рішення [7]. Голосів євроскептиків буде цілком достатньо аби заблокувати прийняття рішень. По-перше, зважаючи на те, що рішення приймається більшістю голосів, відсутність єдності серед парламентарів може бути причиною повернення проекту рішення на доопрацювання в Комітети, або ж Європарламент може відмовитися приймати рішення, тоді процедуру необхідно буде розпочинати спочатку. По-друге, рішення можна використати як засіб тиску на Єврокомісію, яка має повноваження вносити правки до моменту остаточного голосування. Таким чином, ЄП може «проштовхнути» правки, які сам і підтримає.

Верховенство закону та захист національних інтересів – актуальна сьогодні у Європейському Союзі проблема. Об'єднання дедалі більше посилює свій вплив на політику держав, подекуди посягаючи на суверенні права членів ЄС. Уряди багатьох європейських держав намагаються відстоювати свою політику перед інститутами ЄС, які погрожують санкціями за прийняття рішень, які не

вписуються у «рамки стандартів ЄС», хоча й можуть бути корисними для окремо взятої держави. І тут євроскептики можуть виступити сильною підтримкою урядів держав у боротьбі за національні інтереси. У цьому випадку доречно звернути увагу на дію ст. 7, яка стосується захисту верховенства закону в державах-членах. Механізм дії ст. 7 [8] у ЄС розцінюють як головний інструмент політичного тиску, при цьому загрози для члена ЄС бути позбавленим права голосу – мінімальні. Ініціювати судове розслідування проти держав доволі складно, а з розширенням ЄС ця процедура тільки ускладнюється. Трактують ст. 7 може бути дещо двояким: з одного боку, цей механізм покликаний захищати суверенні права держави, а з іншого – може бути розцінений як обмеження демократичних норм у межах ЄС. Внутрішньополітичні проблеми дедалі частіше стають причиною чвар між державою-членом та Євросоюзом. Серед останніх резонансних справ про відстоювання національних інтересів можна згадати події в Польщі та Угорщині. Розпочата в Польщі адмінреформа викликала багато питань з боку ЄС. Протистояння відбувається на фоні заяв про суверенність та здатність Польщі самостійно приймати рішення, які стосуються внутрішньої політики. У ЄС же апелюють до норм і стандартів, з якими держава погодилася, отримавши статус члена Європейського Союзу. У березні 2018 р. ЄП більшістю (422 – 147 голосів) визнав адмінреформу в Польщі порушенням цінностей ЄС та прийняв рішення застосувати ст. 7 відносно Польщі щодо підризу незалежності судової влади [9].

Одним із повноважень Європарламенту є визначення вектору зовнішньої політики ЄС [7]. Це питання є доволі делікатним, адже тут інтереси Європейського Союзу стикаються з інтересами держав-членів. Подекуди внутрішньополітична ситуація та зовнішні орієнтири окремої держави можуть виявитися важливішими за інтереси об'єднаної Європи. Зовнішньополітичні орієнтири можуть бути визначальними і під час створення альянсів серед євроскептиків. До прикладу, проросійська позиція Ле Пен (лідера французького «Національного фронту») та Матео Сальвіні (лідера італійської «Ліги») перекреслила співпрацю з польською ПiС Я. Качинського. Ані спільне бачення щодо обмеження повноважень ЄС, ані позиція щодо ліберальної орієнтації Євросоюзу не допомогли досягти згоди між політичними силами.

Більшість євроскептиків мають проросійську орієнтацію. Посилення їх позицій в ЄС вплине і на прийняття рішень відносно України. Питання Криму та Донбасу, захист прав людей на тимчасово окупованих територіях, звільнення військовополонених та політичних ув'язнених, санкції щодо РФ, а також подальша співпраця України з ЄС – вирішення усіх цих питань може опинитися під загрозою. Тим більше, що євроскептики уже впливали на прийняття рішень щодо України. У 2016 році нідерландські євроскептики виступили проти Угоди про асоціацію Україна – ЄС та ініціювали проведення консультативного референдуму про доцільність її ратифікації. Результати референдуму виявилися негативними для України: 61,1% голландців висловилися проти Асоціації [10]. Відповідно, цей референдум можна вважати перемогою євроскептиків, яка створила серйозні юридичні ризики для України на шляху до членства ЄС. І хоча Асоціація не означала надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, Нідерланди наполягли на чіткому закріпленні зобов'язань сторін. В Угоді були чітко прописані положення про встановлення партнерських відносин між Україною та ЄС, а також те, що Угода про асоціацію не надає Україні статусу кандидата на вступ до Євросоюзу та не створює зобов'язань надання такого статусу в майбутньому [11]. Правки, на яких наполягали Нідерланди, створили юридичний механізм для опонентів України в ЄС у питанні недопущення розширення Євросоюзу. Україні, безумовно, не заборонено претендувати на членство в Європейському Союзі. Однак тепер Україна не зможе використати Угоду про асоціацію як аргумент на користь подальшого розвитку стосунків з Європейським Союзом. Це лише один із прикладів успішної кампанії євроскептиків в ЄС проти України. Посилення їх впливу може не лише пригальмувати розвиток стосунків України та ЄС, а й створити можливості для Росії впливати на політику Євросоюзу.

Висновки. Євроскептицизм пройшов тривалий шлях становлення – від критики Євросоюзу на персональному рівні противниками об'єднання до закріпленого в програмах політичних партій вектору розвитку держав. Допоки найбільший успіх євроскептиків – вибори до Європарламенту 2014 р. дедалі комфортніше почувають себе у національних парламентах. Збільшується їх відсоток і у європейських інституціях. Усе ж таки роль євроскептиків не варто ані перебільшувати, ані недооцінювати. Вибори до Європарламенту перш за все цікаві як зріз суспільних настроїв в Європі, адже на формування електоральних вподобань громадян неабиякий вплив справляє саме внутрішньополітична ситуація в державі. Лідерам ЄС варто звернути на це увагу. Причини посилення ролі євроскептиків, розглянуті у статті, вказують на те, що держави або не бачать суттєвих переваг у тому, аби залишатися членом об'єднання (як це визнали в Британії), або ж навпаки – розцінюють ЄС як «рятувальне коло», але в той же час намагаються захиститися від надмірного посягання на суверенітет з боку Євросоюзу (що властиво державам Східної Європи).

Ряд факторів вказує на неготовність прибічників антиЄСівського руху боротися з проєвропейськими силами за звання лідера, який визначає вектор розвитку ЄС. Але усе ж таки євроскептики влучно визначили слабкі сторони об'єднання, що ще раз доводить: ЄС має негайно розглянути

питання про зміну формату співпраці, інакше рівень суспільного невдоволення може дійти критичної позначки. Результати виборів до Європарламенту покажуть наскільки масштабним є характер політичних змін у Європі. Цілком ймовірно, у найближчий час в Європі можна буде побачити боротьбу між двома великими групами: тих, хто бажає зберегти наявний у ЄС порядок шляхом «м'яких» змін зверху, та тих, хто бажає швидких та кардинальних змін. І тут варто грати на випередження, аби і зберегти Європу, і впровадити нові зміни. Варто впровадити такий механізм, який би водночас і реформував повноваження Брюсселя, і зберіг цілісність ЄС.

У статті визначено основні аспекти діяльності ЄС, на які євроскептики зможуть впливати, збільшивши своє представництво в Європарламенті. Перш за все це рішення в сфері міграційної політики, зовнішньої політики, а також ті, які стосуються верховенства закону та захисту національних інтересів. Важливо зауважити, що хоча діяльність євроскептиків може вплинути на ефективність Європарламенту, усе ж такі проєвропейсько налаштовані сили демонструють набагато вищий рівень згуртованості, а отже, суттєвої загрози для ЄС немає. Євроскептицизм – не вирок для Європи, це сигнал, який необхідно почути і вжити заходів, аби стабілізувати ситуацію.

Література:

1. Hooghe L., Marks G. Sources of Euroscepticism. *Acta Politica*. 2007. Vol. 42. No. 2. Pp. 119-127.
2. Вайнштейн Г. Евроскептицизм: новый фактор европейской политики. *Мировая экономика и международные отношения*. 2015. № 8. С. 40–48.
3. Taggart P.A. Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems 1988. Vol. 33. Pp. 363–388. URL: <https://link.springer.com/article/10.1023%2FA%3A1006853204101>.
4. Szczerbiak A., Taggart P. Theorizing Party Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality, Oxford : Oxford University Press. 2008. Vol. 2. Pp. 238–262.
5. Kopecky P. Mudde C. The Two Sides of Euroscepticism Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics*. 2002. Vol. 3, Pp. 297–326.
6. Schaart E. Study: Anti-EU parties set to win third of seats in May election. *Politico*. URL: <https://www.politico.eu/article/study-anti-eu-parties-set-to-win-third-of-seats-in-may-election> (дата звернення: 12.04.2019).
7. Лиссабонский договор URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1555851365287&uri=CELEX:12007L/TXT> (дата звернення: 28.04.2019).
8. Consolidated version of the Treaty on European Union URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M007> (дата звернення: 28.04.2019).
9. Broniatowski M. and Herszenhorn D. Brussels puts Warsaw on path to sanctions over rule of law. *Politico*. URL: <https://www.politico.eu/article/frans-timmermans-brussels-puts-warsaw-on-path-to-sanctions-over-rule-of-law/> (дата звернення: 12.04.2019).
10. Netherlands rejects EU-Ukraine partnership deal // BBC URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-35976086> (дата звернення: 28.04.2019).
11. European Council Conclusions on Ukraine (15 December 2016). URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/24151/15-euco-conclusions-ukraine.pdf> (дата звернення: 28.04.2019).